

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

-

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Sähköpostista luopuminen asian vireillepanotapana on kannatettava asia. Tälläkin hetkellä on olemassa asiointipalvelu valittajille, mutta se ei todellakaan ole käyttäjäystävällinen. Mikäli luodaan palveluportaali OmaOikeus, niin siitä pitää tehdä käyttäjäystävällinen ja sellainen, että se ohjaa valittajaa ymmärrettäväksi asiansa esittämiseen kaikkine liitteineen oikein, oikeassa järjestyksessä ja on helposti ymmärrettävä (ilman kapulakieltä). Näin vältetään mm. täydennyspyyntöjen pyytäminen. Nykyinen asiointipalvelu ei ohjaa valittajaa tarpeeksi hyvin. Asiointipalvelussa esim. valittaja saa valita, että asioiko jatkossa sähköpostilla, asiointipalvelun kautta vai postitse. Tästä seuraa, että välillä valittaja haluaa asioida postitse, välillä asiointipalvelun kautta ja välillä sähköpostitse. Viimesijaisena menettelynä pitää antaa mahdollisuus toimia kirjeitse, koska kaikilla ei ole mahdollisuutta/kykyä toimia sähköisesti.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

Moni toimenpide-esityksistä linkittyy ict -ratkaisuin toteutettavaksi. Näin karsittaisiin monotonisia ja yksinkertaisia työtehtäviä ja saavutettaisiin mahdollisia htv-säästöjä, kun asiointi siirtyisi asiointikanavien kautta automatisoidusti erilaisia etenemisvaihtoehtoja tarjoten.

Oleellista tässä kohtaa on luonnollisesti toimiva, viranhaltija- ja asiakaslähtöinen asianhallintajärjestelmä. Ohjelma on kaikkien helppo löytää, sitä on kätevä käyttää ja se elää kulloisessakin ajassa reaaliaikaisena. Se ei aiheuta entiseen menettelyyn verrattuna enempää lisätyötä, klikkauksia, yhteys- ja liityntäongelmia. Se huomio käyttäjiensä/palvelua tarvitsevien/palvelun käyttöön pakotettujen erilaiset lähtökohdat (ikäntyminen, erilaiset taustasairaudet, kansainvälistyminen, kielelliset oikeuden tai niiden vajavaisuudet jne.) Mielestämme tätä on oikeusvaltioperiaate ja tätä edellyttävät veronmaksajat eli palvelujemme rahoittajat.

Tähän mennessä hallinnonalamme ict-kehitystyö ei ole näyttäytynyt perin ketterältä eikä erityisen kustannustehokkaalta. Tästä huolimatta esimerkiksi htv-määriä on vähennetty kehitystyön nimissä jopa etukäteen lähes katteettomiksi osoittautuneisiin palvelulupauksiin vedoten. Ohjelmistosuunnittelumme ei ole kyennyt vuosien varrella pysymään kehityksen tahdissa, tapahtuipa se minkä sektorin keskuudessa tahansa.

Edellä oleva ja tavoitteet huomioiden tulisikin ensi sijassa keskittyä hallinnonalamme ict-kehittämisen laadun ja toteuttamisen kokonaisvaltaiseen arviointiin, jonka tuloksena pitäisi syntyä materiaalia sen selvittämiseksi, tehdäänkö ohjelmia (ei siis vielä edes jatkokehitetä) vuosien ajan itse vai satsataanko kerralla esimerkiksi enemmän ulkopuoliseen palveluun. Meidän tulisi ehdottomasti kyetä pysymään paremmin kehityksen mukana.

Kysehän on henkilöstömme, sidosryhmiemme ja asiakkaidemme lähes ainoasta työkalusta keskinäisessä kanssakäymisessämme.

Useassa esityksessä oltaisiin myös selvittämässä toimintojen neuvontaa, hoitamista ja toteuttamista ulkopuolisen tahon toimesta. Yleisen elämäkokemuksen mukaan kaikki ulkopuolelle siirtyvä toiminta on käyttäjälleen varmasti kalliimpaa verrattuna meidän nykyisin perimiimme palvelumaksuihin. Eli jos meidän asianhallintajärjestelmämme pyytää asiakasta valitsemaan asialleen hänen käsityksensä mukaanärkevimmän palvelulinjan, voi olla, että tämän ratkaisun tekemiseen hän tarvitsee asiantuntijan apua. Mehän emme voi sitä hänen puolestaan näissä kaavailuissa tehdä.

Tuomioistuinpuolella on esitetty, että riita-asioissa tulisi velvollisuus tuomioistuimelle yhdessä asianosaisten kanssa käydä järjestäytymiskeskusteluksi nimetty kokoontuminen prosessiaikataulun laatimiseksi. Tämän toteuttaminen nostaa luonnollisesti osapuolten kuluja ja mikäli tilaisuudessa pitäisi olla läsnä esimerkiksi sosiaalitoimen edustaja, kokouksen toteuttamisaikataulu viivytyksessä voi osoittautua haastavaksi.

Yhtenä yksityiskohtana mainittakoon sinänsä ymmärrettävä keinona lyhentää kokonaiskäsittelyaikaa esittämällä 14 päivän valitusaika hovioikeuteen. Eli kirjallisista perusteluista luovuttaisiin, mikäli asia jäisi lainvoimaiseksi. Jos tyytymättömyys ilmoitetaan viimeisenä mahdollisena päivänä, jäisi enää muutama päivä aikaa antaa perustelut kirjallisena ja laatia valitus. Jotta valituksen laatimiselle jäisi edes muutama päivä aikaa laatia valituksensa, tulisi tuomioistuimessa niin sanotusti päivässä purkaa ja tarkastaa nauhoitettu perusteluosuus. Tämä tulisi tehtäväksi erittäin kiireellisenä ja edellyttäisi varmasti lisäresursseja. Nauhoitusten joutuisa purku saattaisi edellyttää myös lisätekniiikkaa?

Muutamassa esityksen kohdassa on todettu, että lainsäädäntö suojaisi järjestelmää shikaaninomaisuudelta. Todellisuudessa esimerkiksi summaarisissa asioissa massavelkojat kiertävät säännöksiä erityisesti korkosäädösten kohdalla ja teettävät virastoilla merkittävää lisätyötä asioissa, jotka kuuluvat hakijan tehtäviksi. Virkamiesten velvollisuus on parhaan kykynsä mukaan yrittää osaltaan suojella velallisia erityisesti korko- ja kululausekkeiden toteutuksessa. Mikäli tämä merkittävää roolia juuri näyttelevä velallisten oikeuksien valvominen jätettäisiin pois alioikeuskäsittelyn jäädessä pois, takaisinsaantikanteiden määrä/asioiden siirto alioikeuksien ratkaistavaksi lisääntyisivät käsityksemme mukaan huomattavasti.

Ehdotuksissa palveluja ollaan ehdottamassa toteutettavaksi myös perustettavissa monipalvelutiloissa. Onko tässä kohtaa otettu huomioon valtiovarainministeriön/Senaatin merkittävä hanke päästä toimistoneliöistä suurelta osin eroon ja että jos tarkoitetaan valtion ulkopuolisia sidosryhmätiloja, näistä lienee aiheutuvan lisäkustannuksia. Eri virastojen (myös muiden, kuin oman hallinnonalamme) virastojen paikkakunta-kohtaisista lakkautuksista johtuen palvelupistesuunnittelussa pitäisi kenties harjoittaa enemmän yhteistä koordinoitua? Jo nyt olemassa olevissa yhteis/monitiloissa tulisi kiireellä tehdä ratkaisuja muun muassa työsuojelullisten asioiden vastuiden jakamisesta.

Ehdotus kirjeenvaihdon ja aineiston vastaanottamisen toteutumisesta ainoastaan asiointipalvelun kautta on kannatettava. Esityksessä on mainittu Suomi.fi -palvelun kokonaisvaltaisempi käyttöönotto. Tämä palvelu on kuitenkin jo nyt paisunut kohtuullisen isoksi, joten asioiden löytyminen sieltä voi kuitenkin osoittautua sitä harvoin käyttäville hyvinkin haasteelliseksi.

Henkilökunta nähdäksemme kokee työtehtävänsä mielekkäiksi ja tärkeiksi. Käytännössä alin sisääntulokoulutus on tällä hetkellä AMK -tutkinto. Vaikka työkenttämme onkin mielenkiintoinen, ikävä tosiasia on se, että palkkauksen taso nousee käytännön syistä keskusteluun. Tehtävät ovat vaativoituneet joka tasolla, iso osa virastoista sijaitsee etelässä tai isommissa kuntakeskuksissa, joissa eläminen ja asuminen on kallista. Kun työn vaatavuus ja vaatimukset eivät vastaa siitä meillä saatua korvausta, tapahtuu epätoivottua ja tiheätahtiseksi muuttunutta liikkumista meiltä pois. Ja näin useasti todettunakin jatkuva tutorointi ja valmennus kuormittaa virastoissa olevaa henkilöstöä.

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Useassa kohtaa mainitaan koulutuksen lisäämistä ja suunnitelmallisuutta sekä puhutaan verkostoitumisen merkityksestä. Kannatamme näiden asioiden eteen päin viemistä, mutta muistutamme, että näihin oppimispolkuihin ja verkostoitumisiin hakeutuville pitää myös järjestää riittävästi aikaa. Systemaattisiin opintopolkuihin panostaminen voidaan nähdä myös erinomaisena rekrytointivalttina ja hallinnonalalla pysyvyyttä lisäävänä tekijänä.

Hyvän johtajuuden kehittämisen ja seurannan tekijäksi on mainittu hallinnonalan työsuojelutoimikunta HTK. Tämä on hyvä näkökulma ja alustana erinomainen infon ja syötteiden opastaja. Täytyy kuitenkin muistaa, että tämänkin toimikunnan keinot ovat rajalliset, kun ajatellaan vaikkapa itsenäisiä ja riippumattomia tuomioistuimia. Johtaminen on enenevässä määrin meilläkin yhä enemmän henkilöiden johtamista substanssin sijaan. Tämä näkökulma voisi olla hyvä pitää esillä viraston ylemmän johdon rekrytoinnissa.

Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry kiittää tästä lausumismahdollisuudesta. Mielestämme työryhmien esityksiin tutustuminen tässä kehittelyvaiheessa on ollut erinomainen tapa tehdä havaintoja hallinnonalamme tämän hetkisestä tilasta ja siitä, miten sitä halutaan kulloisessakin osiossa kehittää. Odotamme mielenkiinnolla prosessien etenemistä ja olemme osaltamme valmiit yhteistyön jatkamiseen.

Ahonen Outi
Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry